

„E NÉP, E NÉP ÁLTAL LAKOTT FÖLD, ÉS A FÖLDET ÖVEZŐ TENGER ISTEN ÉS VILÁG ELŐTT MAGYARORSZÁG FÖLDE ÉS MAGYARORSZÁG TENGERE”¹

HORVÁTH ANDRÁS

JOG.
történet

ELTE ÁJK
Jogtörténeti Kutatások

A SZERZŐ:

DR. HORVÁTH ANDRÁS
SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
ÁLLAM-ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

HORVATHANDRAS17@GMAIL.COM

2026. július 13.

Fiume „magyar története” 1776-ban kezdődött, amikor a kikötővárost és környékét Mária Terézia *corpus separatumként* a Magyar Királysághoz csatolta. Mindez a túlnyomó többségben olasz nemzetiségű fiumei nagypolgárság támogatásával történt, hiszen így Fiume kikerült Trieszt árnyékából és a *corpus separatumi* státusz következményeként jelentős mértékű autonómiát is élvezett. Ez a helyzet, a napóleoni uralmat és az azt közvetlenül követő időszakot leszámítva 1849-ig fennállt, amikor a szabadságharc következményeként a korábbi Magyar Tengermellék a horvát követeléseknek megfelelően horvát-szlavón fennhatóság alá került.²

A fiumei lakosság nem barátkozott meg a horvát uralommal, Zágráb horvátosító politikája elégedetlenséget szült a jelentős olasz lakossággal rendelkező, illetve a közéletében az olaszok által dominált³ városban. Fiume gazdasági megfontolásai is a magyar fél mellett szóltak, hiszen a gazdaságilag fejletlenebb Horvát-Szlavónországtól jelentősen kevesebb beruházást várhatott a város, mint Magyarországtól, ami a fiumei elit horvát nemze-

tiségű tagjait is nyitottabbá tette a Magyarországgal való kapcsolatok helyreállítására.⁴ Ilyen előzmények után nem meglepő, hogy Fiume hovatarozása a horvát-magyar kiegyezési tárgyalások egyik központi vitájává vált.

A kérdést a kiegyezési folyamatok során nem sikerült megnyugtatóan rendezni. A kiegyezési törvény eredeti tervezetének 66. §-a úgy szövelt, hogy Horvát-Szlavónországhoz tartozik „mindazon terület, mely jelenleg Buccari városával együtt Fiume vármegyéhez tartozik, Fiume város és kerülete kivételével, amelyre nézve az országos küldöttségek között egyezség nem jött létre.” A Sabor ezt a szövegváltozatot változatlanul fogadta el az 1868. szeptember 25-i ülésén.⁵

A magyar Országgyűlés két háza viszont, tekintettel arra, hogy Fiume elcsatolását közjogilag érvénytelennek tartotta, úgy határozott (a Képviselőház szeptember 28-án, a Főrendiház pedig október 2-án), hogy a horvát-magyar kiegyezés csupán Fiume visszatértét követően léphet hatályba, amit feliratban az uralkodó tudtára is adtak.⁶

Ferenc József november 7-i leiratában üdvözölte a horvát-magyar kiegyezés létrejöttét, de azt javasolta, hogy Fiume kérdését válasszák le a kiegyezésről. A kérdés rendezése érdekében az uralkodó Fiumét is bevonva a tárgyalásokba és királyi bizottságok létrehozatalát javasolta. A kiegyezést Fiume helyzetének végleges rendezése nélkül cikkelyezzék be. A királyi leiratban foglaltaknak az Ország-

gyűlés egyik háza sem kívánt nyíltan ellentmondani, de november 13-án Andrassy Gyula miniszterelnök módosító javaslatot terjesztett az Országgyűlés elé,⁷ mely a kiegyezési törvény 66. §-ának Fiumére vonatkozó részét az alábbira változtatta: „Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek területéhez tartozóknak ismertetnek el: Mindazon terület, mely jelenleg Buccari városával és kerületével együtt Fiume vármegyéhez tartozik, Fiume város és kerülete kivételével, a mely város, kikötő és kerület a magyar koronához csatolt külön testet (*separatum sacrae regni coronae adnexum corpus*) képez, s a melynek, mint ilyennek, külön autonómiájára s erre vonatkozó törvényhozási és kormányzati viszonyaira nézve, Magyarország országgyűlése s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek országgyűlése és Fiume városa közt, küldöttségi tárgyalások útján, közös egyetértéssel lesz megállapodás eszközlendő (...).”⁸ Ez a szövegváltozat került másnap elfogadásra. Ez a változat lényegében véglegesen eldöntötte Fiume helyzetét, megerősítette a *corpus separatumi* pozíciót. A magyar álláspont szerint a létrehozandó bizottságokban folyó vitákban ezt követően – a horvát-szlavón és a fiumei felek bevonása mellett – legfeljebb csak a városi autonómia módjáról és mértékéről lehet szó, a város hovatarozásáról azonban nem.

Önmagában aggályos, hogy a horvát és a magyar szövegváltozat eltért egymástól, de a helyzetet tovább bonyolította, hogy az uralkodó november 12-én és november 17-én az eltérő tartalmú szövegeket

szentesítette. Erre maga Andrássy Gyula hívta fel Ferenc József figyelmét és egyben meggyőzte az uralkodót, hogy adjon felhatalmazást a két törvényszöveg magyar szövegváltozat szerinti összehangolására. A két törvényszöveg összefűzését Rauch Levin bán úgy oldotta meg, hogy a horvát törvényszövegen nemes egyszerűséggel felülragasztotta az érintett szakaszt. Ezzel létrejött a hírhedt „*fiumei folt*”, mely bár ekkoriban vagy észrevétlen maradt, vagy pedig – számomra életszerűbben – a kiegyezés-párti többségű Saborban azt senki sem kívánta szóvá tenni, de az a század 80-as éveire bekerült a horvát sérelmek közé.⁹

A fiumei folt ügye azonban a fiumeiek életét a gyakorlatban nem igazán érintette. A kiegyezés szövegéből egyértelműen kiderül, hogy – a horvát félnek tett engedményként – a korábban a Magyar Tenger-mellékhez tartozó Buccari (Szádrév, Bakar) Horvát-Szlavónországhoz került, valamint az, hogy Fiumének valamilyen formában autonómiát kell kapnia, aminek részletei később kerülnek kidolgozásra.

A királyi leiratban foglaltak szerint Pest, Zágráb és Fiume ugyan bizottságok útján megpróbálták végleges egyezségekre jutni, azonban 1870-re csupán egy provizórikus megoldásban tudtak megállapodni.¹⁰ A provizórium egy királyi rendelet (pátens) volt, amelynek szövege szó szerint megegyezett a magyar kormány javaslatával és amellyel szemben Zágráb sem emelt kifogást. A provizórium

kényesen kerülte Fiume hovatartozásának a kérdését, de azt ideiglenesen a magyar kormány fennhatósága alá helyezte.¹¹ A státútumot, mely Fiume belső közigazgatási rendszerét kvázi „*városi alkotmányként*” szabályozza, a provizórium rendelkezéseire figyelemmel a Fiumei képviselőtestület dolgozta ki 1872-ben.¹²

A két jogszabály alapján Fiume élére és a tengerészeti ügyek intézésére királyi kormányzó került, akit a magyar miniszterelnök javaslatára az uralkodó nevezett ki. A királyi kormányzó hatáskörébe került az önkormányzati választások kiírása, a törvényességi felügyelet gyakorlása és a minisztériumok felé való közvetítés is.¹³ A várost ténylegesen irányító 56 fős képviselőtestület munkájába viszont nem volt beleszólása, azt a polgármester irányította. A magyar és horvát közigazgatástól eltérően a képviselőtestület összes tagja választott volt, közöttük nem voltak virilisták. A város saját elsőfokú és fellebbviteli bírósággal rendelkezett, ahonnan részben a zágrábi hétszemélyes táblához, részben pedig a pesti Kúriához lehetett fellebbezni.¹⁴ A városban a hivatalos nyelv az olasz volt, de tengerjogi perek esetén a horvát nyelvet is lehetett használni, viszont a bírói határozat ekkor is olasz nyelven íródott, ahhoz csupán egy horvát nyelvű fordítást kellett csatolni.¹⁵ Érdekes még az oktatásügy kérdése, amely a magyar oktatásügyi rendszerbe integrálódott, kivéve a városban már korábban működő horvát gimnáziumot, amely a zágrábi tankerület része maradt.¹⁶ Bár a provizóriumot, nevének

megfelelően ideiglenesnek szánták, a város ügyeit rendező végleges intézkedés elfogadására sosem került sor, így az ideiglenesnek szánt intézkedések egészen az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig érvényben maradtak.

Hivatkozások:

¹ Az 1868. évi országgyűlés nyomtatványai. Képviselőházi napló, X. köt., CCLXXXIX. országos ülés, 1868. szept. 28-án. Idézi: Heka László: Az 1868. évi horvát-magyar kiegyezés a sajtó tükrében. In *Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica*, (54) 9., 1998. Szeged, 28–29. p.

² Juhász Imre: Fiume és a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában hozott 1868. évi XLIV. Törvénycikk. In *Erdélyi Jogélet*, 2020/2. sz., Kolozsvár (Cluj-Napoca), 107–111. p.

³ A teljesség igényével megjegyzendő, hogy az olasz lakossági többség vitatott, mivel az 1870. évi népszámlálás nem tartalmazott nemzetiségre vagy anyanyelvre vonatkozó kérdést. A források alapján egyértelműnek tűnik azonban, hogy a politikailag aktív fiumei nagypolgárság elsőprő többsége olasz nemzetiségű volt.

⁴ Sokcsevits Dénes: *Horvátország a 7. századtól napjainkig*. Budapest, 2011, Mundus Novus Könyvek, 377. p.

⁵ Juhász Imre: Fiume – Egy közép-európai város és kikötő a hatalmi érdekek metszéspontjában. Budapest, 2020, Heraldika. 108. p.

⁶ Juhász, 2020. 108. p.

⁷ Juhász, 2020. 108–109. p.

⁸ A Magyarország, s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1868. évi XXX. törvény, 66. §.

⁹ Juhász, 2020. 106–110. p.

¹⁰ Gratz Gusztáv: A dualizmus kora-Magyarország története 1867–1918. Első kötet. Budapest, 1934, Magyar Szemle Társaság, 66. p.

¹¹ Juhász Imre: Fiume közjogi helyzete a Magyar Királyságon belül 1776–1918. In *Pro Minoritate*, 2022. ősz, Budapest, 57–58. p. .

¹² Juhász, 2020. 126. p.

¹³ Andrási Dorottya: Fiume államjogi helyzetének rendezése és jelentősége a XIX. század második felében a jogforrások tükrében. In *Jogtörténeti Szemle*, 2005/1. sz., Budapest, 17–22. p.

¹⁴ Juhász, 2020. 122–130. p.

¹⁵ Andrási, 2005. 17–22. p.

¹⁶ Juhász, 2020. 122. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Fiume.

Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Rijeka_Fiume.jpg
Letöltve: 2026. július 13.